

Od redakcji

Wiek XXI rozpoczął się od dynamicznych przemian społecznych i kulturowych. Wśród czynników je warunkujących warto zwrócić uwagę na dwa: rozwój technologiczny oraz procesy migracyjne. Tworzą one niespotykany dotąd kontekst dla funkcjonowania współczesnych społeczeństw. Z jednej strony, przedstawiciele różnych kultur, mieszkając obok siebie i współpracując na co dzień, próbują wypracować *modus vivendi*, który pozwoli koegzystować w pokoju i harmonii. Z drugiej strony, rozwój technologiczny umożliwi utrzymywanie silnych relacji ze społeczeństwem i kulturą, w których dana jednostka wzrastała, które kształtowały jej tożsamość i w których funkcjonują stereotypy – niekiedy bardzo krzywdzące – na temat innych społeczeństw i kultur. Dla procesów wypracowywania *modus vivendi* jest to istotne uwarunkowanie.

Religia stanowi jeden z najważniejszych wymiarów kultury. To ona dostarcza jednostkom odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne o pochodzenie świata, człowieka, sens życia, pytania dotyczące dobra i zła moralnego czy losu człowieka po śmierci. Próbując określić zasady współżycia między przedstawicielami różnych kultur, nie sposób zignorować tego wymiaru ludzkiej kultury – nie da się sprowadzić go do sfery prywatnej, ponieważ kwestie religijne nieuchronnie nabiorą wagi w momencie tworzenia związków małżeńskich między przedstawicielami różnych kultur i religii czy następnie podejmowania decyzji o światopoglądzie stanowiącym fundament w wychowaniu potomstwa. Trudno w tym kontekście nie postawić pytania o drogi budowania pokojowych relacji między przedstawicielami

różnych kultur i religii przy założeniu, że w procesie tym mają prawo do zachowania swoich stanowisk światopoglądowych.

Problematyka zależności między religią a dialogiem kultur została podjęta podczas V Międzynarodowego Kongresu Religioznawczego, który obradował w Toruniu we wrześniu bieżącego roku. Jedna z sekcji poświęcona została kwestiom edukacji religijnej, prowadzonej w kontekście dialogu kultur. Wprowadzenie do dyskusji stanowiły pytania:

1. o sytuację edukacji religijnej w dobie globalizacji i związanego z nią pluralizmu kulturowego: jak pluralistyczna kultura wpływa na edukację religijną?; jakie nowe wyzwania wynikające z przenikania kultur i religii stoją przed edukacją religijną?; jak w tych uwarunkowaniach realizowane są cele edukacji religijnej – czy edukacja religijna nie traci swej tożsamości, nie rezygnuje z celów konfesyjnych, stawiając w ich miejsce cele wychowania moralnego, społecznego lub edukacji kulturowej/międzykulturowej?
2. o filozoficzne i ideologiczne założenia tkwiące u fundamentów edukacji religijnej w perspektywie jej wpływów na kulturę dialogu lub przeciwnie – na kulturę podziału i konfliktu: na jakich założeniach budowana jest edukacja religijna i jakie są ich implikacje w odniesieniu do odmienności religijnej i kulturowej?; w jaki sposób przedstawiane są inne kultury i religie?; czy edukacja religijna ułatwia ich rozumienie, czy może, przeciwnie, służy transmisji kulturowych stereotypów?; jakie miejsce w edukacji religijnej zajmują treści dotyczące dialogu międzyreligijnego i ekumenicznego?; która z perspektyw – wertykalna (odniesienie do Boga) czy horyzontalna, międzyludzka – postrzegana jest jako kluczowa dla budowania kultury dialogu?; jaki przekaz niesie edukacja religijna w kwestii odniesień do innego człowieka: czy wskazuje na godność człowieka mimo jego odmiennego stanowiska światopoglądowego, czy tworzy podwaliny pod postawy nietolerancji?
3. o praktykę edukacyjną w rodzinie, wspólnotach religijnych oraz szkole: jaką kulturę jednostki i wspólnoty tworzy edukacja religijna?; do kształtowania jakiego etosu społecznego przyczynia się w sytuacji pluralizmu kulturowego – czy prowadzi do dialogu, czy wspiera fundamentalizmy i podsycza konflikty?; jak pogłębiona znajomość własnej religii i budowanie silnej tożsamości religijnej wpływają na przyjmowanie postawy dialogu, a jaką postawę wobec innych przyjmują osoby o nieukształtowanej tożsamości religijnej?; jak problemy powstające na pograniczu kultur i religii rozwiązywa-

ne są w konkretnych wspólnotach wychowawczych, w ramach różnych systemów edukacji religijnej?; jakie są doświadczenia wspólnot religijnych w przełamywaniu barier i promowaniu dialogu?

Powyższe pytania przytaczane są w tym miejscu celowo. Dotykają one bowiem szeregu problemów, które tylko w niewielkim stopniu znalazły rozstrzygnięcie w kongresowych dyskusjach. Przywołanie ich łączy się zatem z nadzieją, że będą inspiracją do poszukiwań naukowych w postaci zarówno analiz teoretycznych, jak i badań empirycznych. Oddawany do rąk czytelnika zeszyt *Paedagogia Christiana* zawiera prace uczestników dyskusji w sekcji pedagogiki religii. Artykuły Zbigniewa Marka, Teresy Zawojskiej i Anny Walulik ukazują edukację religijną w jej funkcji wspierającej jednostkę w poszukiwaniu sensu życia i osobowym dojrzewaniu. Piotr Magier proponuje z kolei analizy z zakresu pedagogiki ogólnej nad wykorzystaniem kategorii „dialogu” przez pedagogikę chrześcijańską. Helena Słotwińska swoją wypowiedź w trakcie kongresowych obrad poświęciła kategorii „progezystencji”.

Wśród pozostałych prac, niezwiązanych z kongresowymi obradami, chciałbym zwrócić uwagę na artykuły Katarzyny Olbrycht oraz Janiny Kostkiewicz. W pierwszym odnajdujemy refleksję na temat służby. Odniesieniem dla niej są wypowiedzi Jana Pawła II i Benedykta XVI. Należy zauważyć, że o służbie w wychowaniu mówi się niewiele, ponieważ w pewnym sensie nie przystaje ona do mentalności współczesnego człowieka – wrażliwego na punkcie własnej podmiotowości i postrzegającego służbę nie w kategoriach dobrowolnego aktu, ale zależności i uprzedmiotowienia. Równocześnie ów wrażliwy na punkcie własnej wartości człowiek skłonny jest do instrumentalnego traktowania innych w dążeniu do realizacji własnych planów. Artykuł Janiny Kostkiewicz to z kolei refleksja nad patriotyzmem i dążenie do ukazania go w założeniach ideologicznych i działalności zmartwychwstańców. Temat patriotyzmu wydaje się niezwykle aktualny z racji natężenia procesów globalizacyjnych i marginalizacji kultur narodowych. W tym kontekście u jednych patriotyzm przybiera niebezpieczną formę szowinizmu narodowego, a u innych pojawiają się postawy kosmopolityczne, implikujące zakwestionowanie wartości kultury narodowej.

Zachęcam także do zapoznania się z analizami Markusa Lipkowicza dotyczącymi idei transhumanizmu, kolejną odsłoną badań Hanny Kostyło odnoszących się do myśli Paula Freirego, interesującymi wynikami badań Joanny Cukras-Stelągowskiej nad edukacją religijną w społeczności żydowskiej w Polsce w okresie międzywojennym oraz refleksją Janusza Mólki, który ukazuje przenikanie myśli pedagogicznej do polskiej katechezy.

W dziale poświęconym rodzinie zamieszczono dwa teksty. W pierwszym Danuta Opozda rekonstruuje teorie wychowania rodzinnego odczytane z prac twórców Katedry Pedagogiki Rodziny w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim – Józefa Wilka oraz Teresy Kukołowicz. Drugi – autorstwa Dominiki Jagielskiej – to analiza programów wyborczych Prawa i Sprawiedliwości pod kątem polityki rodzinnej.

W imieniu autorów poszczególnych prac oraz zespołu redagującego czasopismo zapraszam do lektury, wierząc, że prezentowane studia rzucają nowe światło na refleksję i praktykę wychowawczą.

Jarosław Horowski